

ਕੇ.ਐਸ.ਕੇ.

ਸਿਵਲ ਸਿਸਲੇਨੀਅਸ

ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ, ਜੇ. ਸਾਹਮਣੇ

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ।

1966 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 168.

4 ਮਈ 1966

ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਐਕਟ (1911 ਦਾ III) - ਧਾਰਾ 20 ਅਤੇ 247-ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਚੋਣ ਨਿਯਮ (1952)-
ਨਿਯਮ 52 ਤੋਂ 57 ਅਤੇ 68- ਸੰਬੰਧਿਤ ਦਾਇਰਾ-ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਡੈਮੀ
ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ।

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1938 ਮਦਰਸ 256.

ਰਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਦਿ (ਪੰਡਿਤ, ਜ.)

ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ-ਕੀ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਗਠਨ-ਸੂਚਨਾ ਲਈ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਨਿਯਮ 68 ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਨਿਯਮ 68 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਕੀ ਜਾਇਜ਼-ਨਿਯਮ 68-ਕੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੋਣ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - ਕੀ ਨਿਯਮ 68 ਅਧੀਨ ਦੂਜੀ ਜਾਂਚ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਵਾਚਿਆ, ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 247 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਯੋਗ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁੱਢਲਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਉਕਤ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਮੱਗਰੀ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਡੈਮੀ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੱਤਰ ਨੂੰ 'ਅਧਿਕਾਰਤ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੌਰ' ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਵਾਚਿਆ, ਕਿ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਨਿਯਮ 52 ਅਤੇ 53 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ। ਪਹਿਲਾ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ਜਾਂ ਨਿਯਮ 52 ਅਤੇ 53 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਨੂੰ ਨਿਕਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਕੋਰਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਾਚਿਆ, ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਰਨ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ 68 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਵਾਚਿਆ, ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ, ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਨਿਯਮ 57 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ, ਨਿਯਮ 58 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 247 ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਕਮਿਸ਼ਨ', ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 246 ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

, ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਸਿਰਫ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 68 ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਾਇਆ, ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਮਿਊਂਸਪਲ ਚੋਣ ਨਿਯਮ, 1952 ਦੇ ਨਿਯਮ 68 ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਚੋਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨਿਯਮ 69 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੱਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਚੋਣ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੈਧ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਚੋਣ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 27 ਜੁਲਾਈ, 1965 ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਅਤੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਮਿਤੀ 17 ਅਕਤੂਬਰ, 1964, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਐਚ.ਐਸ. ਦੁਆਬੀਆ ਅਤੇ ਟੀ.ਐਸ. ਦੁਆਬੀਆ, ਵਕੀਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ।

ਐਲ.ਡੀ. ਕੈਸਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਜਗਮੋਹਨ ਲਾਲ ਸੇਠੀ ਅਤੇ ਰਾਮ ਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ, ਦੇ ਨਾਲ ਵਕੀਲ, ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ।

ਹੁਕਮ

ਪੰਡਿਤ, ਜੇ.-ਇਹ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਚ, 1965 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, (ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਅਨੁਸੂਚੀ 'ਡੀ'), ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਹਾਇਕ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਬੰਗਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ 1 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਮ ਚੰਦ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ, ਇਸ ਚੋਣ ਸਬੰਧੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕੀਤੀ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 4 ਅਗਸਤ 1964 ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਦਿ (ਪੰਡਿਤ, ਜ.)

ਨੰਬਰ 3, ਨੇ ਮੰਤਰੀ, ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਰਧ-ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਤਰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਡੈਮੀ-ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਫਸਰ (ਸਿਵਲ), ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੱਤਰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਲੰਧਰ ਨੇ ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਫਸਰ (ਸਿਵਲ), ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਲਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਟਾਰਨੀ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਰਾਏ ਮੰਗੀ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਮ ਉਪਾਅ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਟਾਰਨੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ 19 ਅਕਤੂਬਰ, 1964 ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਐਕਟ, 1911 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਐਕਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 20(1) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਉਪਾਅ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਕੇ ਗਜ਼ਟਿਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 27 ਜੁਲਾਈ, 1965 ਨੂੰ, ਸ੍ਰੀ ਵੀ. ਕੇ. ਚਿਬ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਨਰਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ (ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਅਨੁਸੂਚੀ 'ਸੀ') ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 2 ਅਗਸਤ, 1965 ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ 2 ਅਗਸਤ, 1965 ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਪੀ ਲੈਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਾਈਲ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ-

“ਪੰਜਾਬ ਮਿਊਂਸਪਲ ਐਕਟ, 1911 ਦੀ ਧਾਰਾ 247 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਿਊਂਸਪਲ ਚੋਣ ਨਿਯਮ, 1952 ਦੇ ਨਿਯਮ 68 ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਡੀ.ਸੀ., ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਹਾਇਕ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਮਿਤੀ 4 ਅਗਸਤ, 1964 ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਮ ਚੰਦ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਬੰਗਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਜੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਮ.ਸੀ., ਬੰਗਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ।”

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 28 ਜਨਵਰੀ 1966 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ (ਅਨੈਕਸਚਰ 'ਸੀ') ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ

ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਨੁਬੰਧ 'ਡੀ' 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ 4 ਅਗਸਤ, 1964 ਦਾ ਡੈਮੀ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਕਈ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਿਉਂਸਪਲ ਚੋਣ ਨਿਯਮ 1952 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਯਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਨਿਯਮ 53 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ, ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੀ। ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ 53 ਤੋਂ 57 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1, ਨਿਯਮ 57 ਦੇ ਤਹਿਤ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ। ਨਿਯਮ 68 ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਤਾਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਮਤੇ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਬੇਨਿਯਮੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਗਾਇਬ ਸਨ। ਨਿਯਮ 68 ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੀਮਤ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ 68 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਨਿਯਮ 68 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਜਾਂਚ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ 4 ਅਗਸਤ, 1964 ਦਾ ਡੈਮੀ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੱਤਰ "ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ" ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ 'ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ' ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਆਮ ਆਧਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਰਧ-ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਨੇ 1 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਸਹੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਦਿ (ਪੰਡਿਤ, ਜ.)

ਇਸ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਟਾਰਨੀ ਦੀ ਰਾਏ ਮੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਆਮ ਉਪਾਅ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਟਾਰਨੀ ਦੀ ਰਾਏ ਅਨੁਸਾਰ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20, ਸਬ-ਕਲਾਜ਼ 1, ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਉਪਾਅ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਫਿਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਸ ਡੈਮੀ-ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਭਾਗੀ ਫਾਈਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਫਸਰ (ਸਿਵਲ), ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਉਕਤ ਚੋਣ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ 68, ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਸੀ। ਉਕਤ ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਸਨੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20, ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਉਪ-ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਕਤ ਚੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ 68 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਚੋਣ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ (Annexure 'ਡੀ') ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 247 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਹਾਇਕ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ, 4 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ। ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ ਨੇ ਡੈਮੀ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੰਨਿਆ।

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 247 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੋਵੇ। ਨਿਯਮ 68 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਾ ਹੈ:-

“ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ

ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਕਿ ਇੱਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਜਾਂ ਭੌਤਿਕ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 247 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁੱਢਲਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਉਕਤ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਡੈਮੀ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੱਤਰ ਨੂੰ 'ਅਧਿਕਾਰਤ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੌਰ' ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ-ਇੱਕ ਨਿਯਮ 52 ਅਤੇ 53 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ। ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਨਿਯਮ 68 ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਗੇ ਜਾਂ ਨਿਯਮ 52 ਅਤੇ 53 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰਨਗੇ। ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਕੇਰਸ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ [ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ *ਰਾਯੋਸ਼ਿਆਮ ਖਰੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ* (1) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਖੋ]।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ 27 ਜੁਲਾਈ, 1965 ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ "ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ" ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 2 ਅਗਸਤ 1965 ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਤੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ

(1) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1959 ਐਸ.ਸੀ. 107.

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਦਿ (ਪੰਡਿਤ, ਜੇ.)

ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ 'ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ' ਵਾਂਗ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਸੀ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਰੂੰਗਾ ਇਸ ਲਈ, ਮੰਨੋ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਡੈਮੀ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਪੱਤਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ' ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਫਿਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਖੁਦ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ- ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਕੰਮ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਅਧੀਨਗੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ 68 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ *ਗੁਲਾਪੱਲੀ ਨੇਗੋਸ਼ਵਰ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਟੇਟ ਰੋਡ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ* (2) ਵਿੱਚ ਵਾਚਿਆ ਹੈ-

"ਇਸ ਰਾਏ ਦੇ ਗਠਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਾਠ ਕਿ ਯੋਜਨਾ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਤਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਰੋਡ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।"

(2) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1959 ਐਸ.ਸੀ. 308.

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ, ਜੋ ਨਿਯਮ 57 ਦੇ ਅਧੀਨ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਵ, ਨਿਯਮ 58 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 247 ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਕਟ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਕਮਿਸ਼ਨ', ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 246 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮ 68 ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਅਧੀਨ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੇਖੋ- ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਐਲ. ਨਾਦਰਚੰਦ ਬਨਾਮ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਗਿਆਨ ਚੰਦ (3) ਵਿੱਚ ਭੰਡਾਰੀ, ਸੀ.ਜੇ. ਦਾ ਫੈਸਲਾ]।

ਇਤਰਾਜ਼ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਿਯਮ 68 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਜਾਂਚ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਫਸਰ (ਸਿਵਲ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉਕਤ ਚੋਣ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕੇਸ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਨੇ ਨਿਯਮ 68 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਨਿਯਮਤ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੀਜਾ, ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨਿਯਮ 69 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੱਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ

(3) ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. 1957 ਪੰਜ, 305==ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1957 ਪੰਜਾਬ 72.

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਆਦਿ (ਪੰਡਿਤ, ਜ.)

ਧਾਰਾ 20 ਤਹਿਤ ਚੋਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਚੋਣ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ 68 ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਯਮ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜੇ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

#ਅਨੁਵਾਦਿਤ ਦੁਆਰਾ: ਅਮਨਦੀਪ ਸੂਦ